

ברכת רצה
שי פינקלשטיין
רב קהילת ניצנים

נוסח אשכנז

רצה ה' אלקינו בעמך ישראל ובתפלתם, "והשב את העבודה לדביר ביתך ואשי ישראל, ותפלתם באהבה תקבל ברצון, ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל עמך. ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים. ברוך אתה ה', המחזיר שכינתו לציון

נוסח ספרד

רצה ה' אלקינו בעמך ישראל ולתפלתם שעה, "והשב העבודה לדביר ביתך, ואשי ישראל ותפלתם מהרה באהבה תקבל ברצון, ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל עמך. ואתה ברחמיך הרבים תחפץ בנו ותרצנו ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים. ברוך אתה ה', המחזיר שכינתו לציון

ספר אבודרהם שמונה עשרה

רצה ה' אלהינו בעמך ישראל ע"ש (יחזקאל מג, כז) ורציתי אתכם נאום ה'. וכתב רבינו סעדיה ורבינו שרירא שבתפלת המנחה אין אומר שליח צבור רצה מפני שאין הכהנים נושאים את כפיהם בשעת המנחה משום שכרות שכבר סעדו כל העם ושמא שתו הכהנים יין ושכור אסור בנשיאת כפים אלא מתחיל ואישי ישראל. אבל במנחה של תעניות כתבו שאומרים אותו. וביום הכפורים במנחה לבד אף על פי שאין נושאים כפיהם נהגו לומר רצה. וכתב ה"ר יעקב בן הרא"ש אף על פי שאין נשיאות כפים במנחה מה ענין זה שלא לומר רצה, ואם משום דאמרינן בסוטה בפרק ואלו נאמרון (לח, ב) כל כהן שאינו עולה בעבודה פ"י ברצה שוב אינו עולה מאי נפקא מיניה וכי בשביל שהיו עולין ברצה לא יאמרו אותו כשאין נשיאות כפים

?מהי נקודת המחלוקת בין הגאונים והרא"ש

ספר אבודרהם שמונה עשרה

ולתפלתם שעה על שם (ברא' ד, ד) וישע ה' אל הבל ואל מנחתו. והשב העבודה לדביר ביתך על שם (מ"א ו, יט) ודביר בתוך הבית

ואישי ישראל ותפלתם מהרה באהבה תקבל ברצון, אף על פי שאין עתה עבודה מתפללין על התפלה שהיא במקום הקרבנות שתתקבל ברצון. ויש מפרשים והשב העבודה לדביר ביתך ואישי ישראל ואח"כ ותפלתם מהרה באהבה תקבל ברצון תחלת דבר הוא ולפי פירוש זה אין להתחיל ואישי ישראל, מפני שאינו תחלת דבר. ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל עמך על שם (ישעיה נו, ז) עולותיהם וזבחיהם יעלו לרצון על מזבחי, והתפלה נקראת עבודה כמו שאמרנו בהקדמת הספר הזה. ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים על שם (מיכה ד, יא) ותחז בציון עינינו וכתוב (ישעיה נב, ח) כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון. ואמר ברחמים על שם (דברים ל, ג) ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך וכתוב (ירמיה לא) רחם ארחמנו נאום ה'. בא"י המחזיר שכינתו לציון ע"ש (שמות כה, יח) ושכנתי בתוכם, וכתוב (עי' נחמיה א, ט) לשכן שמי שם ולשון המחזיר הוא מדברי רז"ל שנשתמשו בו הרבה

יחזקאל פרק מג פסוק כז

וַיִּכְלוּ אֶת־הַיָּמִים וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים עַל־הַמִּזְבֵּחַ
אֶת־עוֹלוֹתֵיכֶם וְאֶת־שְׁלֹמֵיכֶם וְרִצְאָתִי אֶתְכֶם נָאִם אֲדֹנָי יְקוֹק

רד"ק יחזקאל פרק מג פסוק כז

ו:יכלו את הימים - הכהנים יכלו שבעת ימים על זה הסדר (כז)

והיה ביום השמיני והלאה - פ' ביום השמיני וממנו והלאה יעשו עולות וזבחים כמו שכתוב ובכלל' התמידים והנדרים והנדבות והמוספים

ורצאתי אתכם - כתוב באל"ף במקום יו"ד וכן רפאנו את בבל וטעם ורציתי ארצה אתכם בקרבנותיכם ויהיה לרצון לפני כי מעשיכם יהיו רצויים לפני ויונתן תרג' :ויתקבלון קרבניכון ברעוא קדמי אמר ה

בראשית פרק ד פסוק ד

וְהִבֵּל הִבֵּיא גַם־הוּא מִבְּכָרוֹת צֹאנֹו וּמִחֻלְבָּהוּ וַיִּשַׁע יְקוֹק אֶל־הֶבֶל וְאֶל־מִנְחָתוֹ

בראשית רבה (וילנא) פרשת בראשית פרשה כב סימן ו

ו (בראשית ד) וישע ה' אל הבל ואל מנחתו, נתפייס ממנו, [ד, ה] ואל קין ואל מנחתו
לא שעה, לא נתפייס ממנו

תרגום אונקלוס בראשית פרשת בראשית פרק ד פסוק ד

והבל איתי אף הוא מבכירי עניה ומשמיניהון והות רעוא מן קדם יי בהבל (ד)
ובקורבניה

רש"י בראשית פרשת בראשית פרק ד פסוק ד

ישע - ויפן (ד)

אבן עזרא בראשית פרשת בראשית פרק ד פסוק ד

וישע וטעמו כמו קבל, והקרוב אליו שעו מני (ישעיהו כב, ד), כדרך סוד הקרבן. (ד)
ויתכן שירד האש ודשנה מנחת הבל, ולא מנחת קין

ישעיהו פרק נו

והביאותים אל־הַר קִדְשֵׁי וְשִׁמְחָתִים בְּבֵית תְּפִלְתֵי עוֹלֹתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרָצוֹן (ז)
עַל־מִזְבְּחֵי כִי בֵיתֵי בֵית־תְּפִלָּה יִקְרָא לְכָל־הָעַמִּים

מלבי"ם ישעיהו פרק נו פסוק ז

והביאותים אל הר קדשי. ושם ילמדו תורה ואמונה, כי מציון תצא תורה ודבר ה' (ז)
מירושלים: ושמחתים בבית תפלת. הוא נגד עבודה, כי עולותיהם וזבחיהם יהיו
לרצון על מזבחי, שלא יביאו אותם על חטא רק נדבה, ובזה יראו כי איני מבדילם
מישראל רק ביתי יהיה בית תפלה לכל העמים

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ז עמוד א

אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי: מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל? שנאמר והביאותים
אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי, תפלתם לא נאמר אלא תפלתי, מכאן שהקדוש
ברוך הוא מתפלל. מאי מצלי? אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב: יהי רצון מלפני
שיכבשו רחמי את כעסי, ויגולו רחמי על מדותי, ואתנהג עם בני במדת רחמים,
ואכנס להם לפני משורת הדין

מיכה פרק ד

וְעַתָּה נֶאֱסָפוּ עֲלֶיךָ גוֹיִם רַבִּים הָאֹמְרִים תַּחֲנֹף וְתַחַז בְּצִיּוֹן עֵינֵינוּ (יא)

רד"ק מיכה פרק ד פסוק יא

ועתה - זה אמר כנגד קבוץ גליות בימי המשיח ואמר כי עתה מובטחים תהיו (יא)
בנחמה זו ואם היא לאורך זמן כמו הדבר שהיה להם עתה בזמנם

גוים רבים - זהו גוג ומגוג ועמים רבים אשר אתו

האמרים תחנף - יחשבו בלבם עתה תחנף ציון ותתחייב ובעונותיה תחרב כמו
שחרבה מקדם

ותחז בציון עינינו - ותראינה עינינו בציון מה שקוינו וכן ובאויבי ראתה עיני ותחז
כמו ותחזה

מלבי"ם מיכה פרק ד פסוק יא

ועתה. שוב חוזר ורואה בנבואתו מה שיהיה אחר גאולתם בימי כורש, שאחר (יא)
ששבו בבית שני נאספו עליך גוים רבים, שהוא מה שנאספו גוים רבים שונים אל
ישראל אח"כ בדור דור כמו היוונים ואח"כ הרומים, ואח"כ בכל משך זמן הגלות, עד
האסיפה האחרונה שיתאספו עליהם בימי גוג ומגוג, שכל זה כולל בדבריו שרואה
שגוים רבים מתאספים כמה פעמים על ישראל אחרי גאולתם בימי כורש, האומרים
תחנף ותחז בציון עינינו, ר"ל והאסיפות האלה תהיה בשני אופנים, שלפעמים ירצו
שציון תחנף להם, ר"ל שתהיה נכנעת ומשועבדת להם, כעבד החונף לאדוניו, כמו
שהיה בימי היוונים והרומיים שרצו שישראל יהיו תחתם למס עובד, ולפעמים יאמרו
תחז בציון עינינו, ר"ל שיחשבו שהמחזות שחזו הנביאים על ציון נאמרו עליהם כי
הם נכנסו תחת ישראל ושעליהם ישכון ה' ועליהם חזו החוזים, כי כן יחשבו
הישמעאלים ומטעם זה יתאספו לצבא על ירושלים לכבשה כנודע ודומיהם, וכן
מטעם זה יתאספו חיל גוג ומגוג לכבוש את ירושלים ולחזות בה מחזות אשר חזו
החוזים שלפי דעתם חזו עליהם

ישעיהו פרק נב

עוֹרֵי עוֹרֵי לְבָשִׁי עֲזָב צִיּוֹן לְבָשִׁי בְּגָדֵי תַפְאֲרֹתַי יְרוּשָׁלַם עִיר הַקֹּדֶשׁ כִּי לֹא יוֹסִיף (א)
יְבֹאֲבֶךָ עוֹד עַרְל וְטָמֵא

הַתְנַעֲרֵי מֵעַפְרֵי קוֹמֵי שְׂבִי יְרוּשָׁלַם הַתַּפְתָּחוּ הַתַּפְתָּחִי מוֹסְרֵי צְוֹאֲרֶךְ שְׂבִיָּה (ב)
בְּתַצִּיּוֹן: ס

כִּי־כֹה אָמַר יְקֹוֹק חֲנָם נִמְכַּרְתֶּם וְלֹא בְכֶסֶף תִּגְאָלוּ (ג)

כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְקֹוֹק מִצְרַיִם יִרְדְּעֵמִי בְּרֹאשְׁנָה לְגִוּוֹר שָׁם וְאֲשׁוּר בְּאֶפֶס עֲשָׂקוּ (ד)

וַעֲתָה מִי־מַה־לִּי־פֹה נֹאֵם־יְקֹקֶה כִּי־לָקַח עִמִּי חַגָּם מִשְׁלוֹ מִשְׁלֹו יִהְיֶה לִּלְלוֹ נֹאֵם־יְקֹקֶה (ה)
וַתִּמֵּד כָּל־ הַיּוֹם שְׁמִי מִנְאָץ

לָכֵן יָדַע עַמִּי שְׁמִי לָכֵן בַּיּוֹם הַהוּא כִּי־אֲנִי־הוּא הַמְדַבֵּר הַנְּנִי (ו)

מַה־נֶּאֱוָו עַל־הַהָרִים רַגְלֵי מִבֶּשֶׁר מִשְׁמִיעַ שְׁלוֹם מִבֶּשֶׁר טוֹב מִשְׁמִיעַ יְשׁוּעָה אָמַר (ז)
לְצִיּוֹן מֶלֶךְ אֱלֹהֶיךָ

קוֹל צַפִּיךָ נִשְׁאָו קוֹל יַחֲדוֹ יִרְנְנוּ כִּי עֵין בְּעֵינֶיךָ יִרְאוּ בְּשׁוֹב יְקֹקֶה צִיּוֹן (ח)

פָּצַחֻו רַנְּנוּ יַחֲדוֹ חֲרָבוֹת יְרוּשָׁלַם כִּי־נָחַם יְקֹקֶה עִמּוֹ גָּאֵל יְרוּשָׁלַם (ט)

חֲשָׁף יְקֹקֶה אֶת־זִרְוֹעַ קְדָשׁוֹ לְעֵינֵי כָל־הַגּוֹיִם וְרָאוּ כָל־אֲפֹסֵי־אָרֶץ אֶת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ (י)

מצודת דוד ישעיהו פרק נב פסוק ח

כִּי עֵין בְּעֵין - ר"ל רֵאִיה וּוְדֵאִית וְנֵאֱמַנָה וְכֵן אֲשֶׁר עֵין בְּעֵין נֵרֵאָה אֶתָה ה' (במדבר יד)

בְּשׁוֹב - כֵּאֲשֶׁר שָׁב ה' אֶל צִיּוֹן לְהַשְׁרֹוֹת שֵׁם שְׁכִינָתוֹ כִּמְאֵז

ירמיהו פרק לא

הִבֵּן יִקְרֶה לִי אֲפֹרִים אִם יֵלֵד שְׁעֲשָׁעִים כִּי־מִדֵּי דְבָרֵי בּוֹ זָכַר אֲזַכְרֶנּוּ עוֹד עַל־כֵּן הָמָו (יט)
מִעַי לֹו רַחֵם אֶרְחַמְנוּ נֹאֵם־יְקֹקֶה

נחמיה פרק א

וְשַׁבְתֶּם אֵלַי וְשִׁמְרַתֶם מִצְוֹתַי וְעֲשִׂיתֶם אִתְּם אִם־יִהְיֶה נִדְחַכֶם בְּקִצָה הַשָּׁמַיִם (ט)
אֶמְשֶׁם אֶקְבָּצֶם וְהַבִּיאֹוֹתִים אֶל־הַמְּקוֹם אֲשֶׁר בְּחָרְתִּי לְשֹׁכֵן אֶת־שְׁמִי שָׁם

מצודת דוד נחמיה פרק א פסוק ט

וְשַׁבְתֶּם - וְכֵאֲשֶׁר תִּשְׁיִבוּ אֵלַי אִז אֶף אִם יִהְיֹו הַנִּדְחִים מִכֶּם בְּקִצָה הַשָּׁמַיִם וְכֹו (ט)

אֶת שְׁמִי - אֶת שְׁכִינָתִי